

ПОЗИТИВ

Милош Лајиновић

ДЕСЕТ (НЕ)СНИМЉЕНИХ ФОТОГРАФИЈА

ФОТОГРАФИЈЕ У СНЕГУ – јануар 1969.

Снег.

Крупне пахуље без тежине.

Кроз уски прозор, у дрвеном раму улазних врата, која у себи таје мирисе црних, влажних храстових шума Карпата, гледао сам, између листова винове лозе и пепељастих гроздова, техником пескарења утиснутих на лице стакла, како *тииха белина*, нежна, свили налик, прекрива уско заједничко двориште, што су га делиле породице ратних прогнаника и сиромашних радника, запослених у фабрици обуће. Уз анђеле са лирама и запетим луковима у дуборезу, на уском просценијуму рагастова, то стакло из Италије, транспортовано – трошним бродовима и поштанским кочијама – педесет и два дана, украшавало је крила масивних улазних врата кроз која се улазило у вилу, где се током четири ратне године одомаћио Штефан Никелс, двадесетдогодишњи шеф градске кривичне полиције, постављен од управника града, Ернеста Пеликана. Правне науке и оданост Рајху, као истакнути члан Културбунда, учио је у Берлину.

Стан, начињен преграђивањем, од некадашње кухиње и простране трпезарије, претворене у спаваћу собу, са купатилом смештеним у простор бивше оставе за храну – беше мрачан, али сув и топао. На ра-

гастову, с десне стране, било је руком написано – *Проџић*, презиме моје баке Драгиње и деда Милорада.

У том чаробном кутку, пуном топлине, мириса сезонског цвећа и пецива, текли су први дани мог живота.

Буђење у белим, огромним јорганима, у топлој соби, пуној музике. Кутија са механизмом за свирање и балерином, лепотицом која у њој станује, и пешчани сат, на мермерном постољу пред огледалом. Ствари бивших власника. Драгоцености. Као и црно наливперо и бритва седефне дршке. У старим рамовима нове фотографије. Дуње на креденцу, чиста кошуља пребачена преко наслона столице, омамљујући зов топлог млека и препечене сланине.

Јутро је. *Аурора*. Седмо сазвежђе у етапама ноћи.

Бело јутро. Свечано. Хитрина босих стопала, као трк миша по олајисаном поду. Дланом обрисано од даха замагљено стакло; испред, дан, већ; у оквиру дана – стара фотографија: гвоздена ограда палате, клупа и дрво. Багрем. Први у низу, што је испружен дуж пута за Жомбољ. Огромно дрвеће, голих грана. Неколико птица. Сиве, покисле, ружне. Голубови и кумрије. Птице, као старе крпе, које је обест ветра отела са штрикова, са трема куће у предграђу, из руку домаћица, и покачила по гранама.

И све је бело, само...

Само црвени капут госпође Мајински – комшинице, од чије интиме (уздаха налик плачу сетних италијанских песама, спалих са глатког винила грамофонске плоче) делила су нас двокрилна врата, углављена између некадашње трпезарије и дневне собе са библиотеком – у том блештавилу јутарњег белила наликује свежој рани, раскошној ружи свеже крви или јаког вина на кошуљи аљкавог, пијаног свата. Удовица, о којој је варош причала да је четири ратне године провела у кревету – *Њод јорџаном* – са младим Никелсом, који је ту даму, изненада пронађену, љубав свог живота, до последњег часа, док силуете црних коња руске претходнице нису блеснуле у таме хоризонта, чекао, као у каквом филму из продукције немачког UFA студија, на вратима авиона, одлажући последњи лет. Она није дошла. Остала је...

Али, погрешна беху веровања оних, ћутљивих и бедних у пропасти, што сматрају да промена њихово је време, па тад, ето, ваљда, све могу, па тако и поуздано знају и гласно говоре – да за *lady M.*, како су је прозвали, заслужена следи казна.

Грех је људски ствар неба. Јер, човек снује, а Бог одређује.

– Чистог заноса плаше се слабе душе, које не би могле издржати његов жар и тежину – сазнала је од песника Де Вињија, и тај је стих као какву сентенцу понављала, тихо и упорно, као молитву.

Љубавна афера – то ипак није довољно за казну, јер је спаваћа соба у њеној кући, а у тај забран пун шапата пастелне свиле и мириса

француских парфема, након октобра, те 45. године у низу двадесетог века, укорачио је, у грубим чизмама, с црним цветовима блата на рубовима, као украсима од марципана, капетан Поповић. Друг Миладин, некадашњи студент ветерине, с надимком, због висине и трапавости – Коњ, чија је академска амбиција ишчилела у маглама златиборских шума, у блату Паноније.

– Републиканским владама недостаје добро порекло – прочитао сам касније, када ова прича није имала смисао. – Ови људи из нове владе не разликују се од људи из претходне. Немају они тај ниво да презру жену као што си ти. Оно што ти треба да учиниш, то је да се оканеш лењости и обавиш свој посао Пигмалиона, да смишљено направиш нову скулптуру – говорила је госпођа Камила, својој ћерки, у тој Толедовој причи.

И заиста, победник – млад и одушевљен – говорио је о храбрости, о родољубљу, о жртвовању у корист народа, вредностима пролетаријата, бахатости интелигенције, поштењу и очекивањима, загледан у дубоки деколте њене хаљине, омађијан и слеп, немоћан и блед, не примећујући да ширење зеница, зелених и крупних, није одраз одушевљења, него страсти, којом трома лавица гледа свој плен пре но што ће га дограбити.

Оговарања и сумње престаше.

Орлови се у петлове претворише.

Миладин Поповић кућу је пронашао.

То тачка беше.

Ипак, не...

Ноћу, када светла утрну и лавина снова се сруши, а жбири и пацови хитри посао свој започну, посао педантан до гадости, неко је излазио, нечујно, без звука, без цвркута ђонова или писка зарибалих шарки на вратима, на кровну терасу, с које се могао описати круг градом, од Бонових цигларских димњака, до платинастих одсјаја плитке воде реке Галадске, од таласа житних поља што се разбијају о гребен пружног насипа, до страже дудова уз теремијски друм. Неки су веровали да то госпођа Мајински разговара са Луном, али у извештајима дежурних жбира и полицајаца стајало је да „непозната фигура крупна је и снажна, а покрети хитри налик мушким”. То довољно беше, петловима, да из таме мемљивих кокошињаца, уплашени и сујеверни, по граду вест разгласе како се то дух старог Мајинског по кући шета, а они још смелији тврдили су да се муж њен и велепоседник – вратио, те да ноћу из скровишта излази.

Официр Мајински, резервни капетан краљевске војске, од првих дана рата водио се као нестао. Његово тело никада не беше пронађено и сахрањено.

Био је то кратак брак. Десет месеци. Венчање, са бучном, дугом звоњавом и фијакерима. Салонско позориште пуно лажне нежности и

наметнутих осмеха. Потом путовање до Атине, једномесечни одмор на Криту, јесен у фрушкогорским виноградима, зима у Абацији... Повратак у пролеће...

Београд.

Вршац...

Април.

И рат...

Пустош огромне куће – у коју нико не долази. Ни тетке, жељне нових вести и ситних трачева, бивши пословни партнери и пријатељи, чак ни бриц колегинице – нико, све до једног јутра, тек су пламичци зоре блеснули у окнима, када је леп као Аполон, у кућу, на светлуцави паркет укорачио тај млади Немац.

Све на њој било је профињено и природно, па и тај талог греха, та грудва скореле прљавштине на њеним раменима, нису од ње начиниле оно што су сви у вароши желели да та жена буде, мада је већина, нарочито онај мушки део тог полусвета – који је ружан и безвредан осећао да је недостојан не само ње него и било које друге жене – у тишини, чезнуо да бар једном буде додирнут погледом зелених очију, скривених под ободом шешира, украшеног пером неке оријенталне птице.

Као Градиска из Амаркорда.

Снег.

Истрчао сам у двориште, бос, у танкој пиџами, и хитро, још топлим прстима, гњечећи снег, начинио грудву, а онда је бацио према *ledy M.* Дуго је та сребрна кугла, летела кроз вазух. Продерала фирангу упорног снега, а онда прелетевши ограду од кованог гвожђа и окрзнувши залеђену грану багрема, ударила у њена леђа, правећи бели кратер на црвеној тканини. Окренула се нагло. Изненађена, али не и љута, навикла на провокације и бедне игре, погледала ме и насмешила се, схватајући да у том несташлуку постоји и комад прве мушке чежње за нечим што никада нећеш имати. Од силине тог погледа и те милости, којом ме је удостојила, пао сам, као погођен куршумом снажним, на леђа у меки снег, онако како сам то чинио сваке вечери пре спавања, у кревету, пуштајући се кроз ваздух, нестрпљиво очекујући додир меке дуње и пропадање крхког, дечијег тела у тај дивотни облак, у којем снови станују.

ПОРОДИЧНИ ПОРТРЕТ – *марти 1974.* _____

Мој деда, Милорад Протић, ретко је причао о рату.

О лудилу у мору блајџа или величансџивеном моменџу...

Два су разлога, први, јер га је после слома Краљевине Југославије, на повратку кући, са још двојицом пријатеља, комшија, у кукурузишту атара торачког, ухапсила нека Швабица, па их привела у сеоску команду – те га је због тога било, мислим, срамота, а други разлог беше то што су његове приче о ратним догађајима – духовите и лепе – биле прилично различите од оних које смо учили у школи.

Време хероја трајало је.

Ипак, рат се за Милорада Протића завршио изненада и нагло, као што је и почео.

Вести о демонстрацијама и пучу, сурово бомбардовање Београда, параноична мобилизација и коначни слом. Путања звезде паданице. Излагање поноса, огорчења и ината, најубојитијег оружја непромишљених, претворило се у мртвачки плес.

Повратак кући. Тегобан, дуг. Кроз априлску кишу и бритки северац. И блато, банатско...

Тишина окупацијских дана. Страх. Немоћ. Тврда кора хлеба. Глава у смраду туђих ципела.

Пола ђона за салонке дона Мајинске, флеке на ципелама Ернста Пеликана, команданта града, по које је долазио његов посланик – Фабијан, некада бритки леви бек... цокуле, с високом саром, за младиће који су пактирвали са скојевцима...

Свима и – поштено.

Рачун и готово.

Али, страх је груб господар. Ноћ тамна, голем, дубок бездан. Сневао је себе у колони људи завијених у влажне рите, у колони што се тромо вуче кроз маглу – баш као она понижена поворка кикиндских Јевреја, предвођена рабином у ноћи 1942. године – према гробници у хладном блату, где ће им нестати презиме, божје име, и све, као збрисано с лица земље, чим ударе нове кише.

Гледао је тај приказ, кроз прорез, пушкарницу – осматрачницу, између два подигнута црепа, на крову куће. Тужни дефиле. Као некакав тајни, крвави обред, што се одвија у жутом светлу и киселкастом диму воштаница.

Рату се тада реп није видео.

О Русима ништа није знао, али свет је мали.

Занимљиво друштво. Весело и лудо.

Алкохол и рафали.

Пусте куће кикиндских Шваба. Разваљени зидови, продеран мебл скупцепоног намештаја, повађене даске патоса. Потрага за златом, само прича...

– Лаж је то била велика, од самог почетка. Знао сам те људе. И оне који су одређивали и који су обављали деликатан попис имовине одбеглих непријатеља и домаћих издајника. Знао сам, ја, дете, како су по-

писивали. Две држави, једна њима. После: елегантна одела и бунде, брилијантска дугмад за манжетне и грумен злата у деколте пуковнице, на прославама дана бригаде. Сиротињска математика, преварантска и трула – говорио је касније мој деда Милорад.

– Ми мењамо лице света, а вас брине једино то што је неки позоришни комад лош. Ми преображавамо људски живот, а ви кукате што неки људи од пера више не могу да се окупе да би читали идиле и говнарије. Били бисте у стању да опростите живот једном издајници, једном непријатељу народа, зато што је написао лепе стихове... – викао је политички комесар на збору грађана.

Та ноћ била је хладна.

Децембар. Католички Божић.

– Газда је скот, ал' знају се правила. Нема ту кеџ-меџ, али, дечко, петком новци стижу. Ништа цабе, зато су се и чудили за ове наше радне акције. Ко је луд да ради без наднице. И ти си, Милоше, некрштен. Ми смо морали, због партије или за ручак, јер глад беше велика госпођа, ал' ти. Стварно, не знам...

Пили смо бозу, на степеницама посластичарнице *Vapgar*. Чекали смо ред код мајстор Василија Сретеновића. Фотографа светског гласа, заглибљеног у липов хлад панонске провинције. Такви портрети су реткост.

Ни данас не знам којим поводом смо се фотографисали. Шта их је – Драгињу и Милорада – на то натерало, да се, између две свадбе, те суботе, сестра од ујака, Јованка, и ја, са њима фотографишемо. Знао да нисам хтео и викао сам и хистерисао, и не бих пустио да у очима старог шустера нисам спазио сузу.

Милорад да плаче.

Превише.

Обукао сам кошуљу и пуловер боје цигле и изашао у топао дан.

Моја мајка и данас чува ту слику.

Црнобела.

Лепа.

Јасна.

Као суза у углу ока вредног шустера...

LA LUNA – мај 1978. —————

Облак прашине, змајев реп, дебео и хитар, вукао се за задњим точком бицикла, који је, ношен снагом мишица, одмицао, старим пружним насипом, што је делио тршчак и плитку воду језера, одакле се вадио песак дотрајалим багерима, у чије су огромне металне кашике, са зушцима – налик чељустима ишчезлих рептила – упадали карашаи,

гуске кљукане за циганске славе и неопрезни купачи, најчешће они, који су живели са друге стране чврстог бента, у кућицама од блата, без прозора, са трском или лимом на крововима. Језеро, бару – блатних обала – житељи вароши су звали Коћ, а насеље с друге стране пружног бента – *Сџара кланица*. Бент није имао име. Током лета дебели талог прашине покрива онај чврсти део, од шљунка, на који су се некада ослањали прагови и металне шине пруге, која је 1946. године, као помоћ – братска, значи великодушна, и често на сопствену штету – завршила у Албанији. У Драчу или Скадру, можда...

Путељак урезан у земљу, довољан за једног човека или бицикл, под косином, водио је ка језеру. Усмерих, без заустављања, том стазом, низ насип, пустих ноге са педала и пристојном брзином спустих се у хладовину багремара. Неколико десетина метара даље било је мало жало, које је урањало у зеленкастосиво срце воде. Пред њим је био стари теретни вагон, што је раније служио као гардероба и склониште од непогоде радницима који су опслуживали багер и у запрежна кола утоварали песак. Сада, разваљених врата, кориштен је као кабина за преобуку купача или стециште пијанаца, који су овде, у хладовини или уз ватру, испијали лоше ракије, зарађене копањем канала или истоваром џакова, угља и огревног дрвета из бескрајних композиција, пристиглих из далека на локалну железничку станицу.

Повремено бисмо се сретали са њима.

Звали смо их – шљакери, галиоти, фараони...

Пакосна, наивна младост.

Ми, одоцнели купачи, дечади и девојчице из градске четврти, и уморни битници, који су овде, у тишини багремара, на рубу мирне воде, на крају града, завршавали свој дан – још један живот.

Често гласни, понекад, у кишном дану, мрзовољни и тихи.

Прећутно смо им тада препуштали простор и одлазили према граду; једнако тако они су у топла поподнева избегавали да долазе овамо проводећи их на перонима или испред продавница, очекујући посао или милостињу. Тако је то трајало. Свако је имао свој део дана и свој део лета...

Оставио сам бицикл и пришао обали.

Претходни кишни дани подигли су водостај и поравнали трагове у песку.

Плажа је била пуста. На супротном крају језера, скривен у ходнику папрати, неки човек ловио је рибу. Изнад њега, на врху пешчаног брега, који се издизао са те стране воде, назирала се поворка сахране. Високи борови чували су мир старог железничког гробља.

Наједном је ветар усковитлао воду и натерао витке трске да заплешу.

Сунце урони у груди облака.

– Ђао...
Окренуо сам се.
Стајала је неколико метара иза мене, наслоњена на седиште бицикла. Имала је танку црвену хаљину, која јој је откривала дуге ноге.
Смејала се...
– Неког чекаш?
Била је две године старија од мене.
Ана Мајински.
Лето које је тињало било јој је последње пре матуре и одласка на студије.
Познавали смо се дуго.
Деца из краја. Из сеновитих улица периферије.
Понеки поглед.
– Лепа је.
Разговор на путу до школе.
Додир...
Жеља
А онда?
Овог лета почела је увече да излази. Овог лета постала је девојка.
Некадашње друштво из дворишта – партнери за скривача и питалице – постали су несносна група клинаца, који ништа не разумеју. Било је то доба ренесансе. Крута правила ословљавања, опхођења, у одређеном смислу размишљања, а посебно облачења нестајала су попут шапата у тами.
Одједном смо почели да уочавамо разлике.
Друштво једнаких тако децидно, лако и једноставно, промовисало је неједнакост, па смо у школи за време одмора, почели да постајемо свесни сјаја италијанских ципела, фармерки, хаљина из модних журнала.
– Сам си... – упитала је спуштајући бицикл на земљу...
– Сам...
– Где су остали...
Ђутао сам.
Звук гробљанског звона, лак и прозиран, као ветар, клизао је по површини воде.
– За ким звона звоне...
Слегнуо сам раменима.
– Читао си књигу...
– Не.
– Баш си клинац...
Имао сам петнаест.
До пре неколико година наши вршњаци, још недорасли дечасти, с мирисом барута на подераним униформама, стизали су у некад давно

започете разреде. Ратна сирочад, одрастала је у том добу. Способна да се сама носи са животним проблемима. Уосталом и мој отац, у мојим годинама, осетио је први пут самоћу великог града. Тугу прохладних ноћи у неком собичку на ободу метрополе, уз књигу и слабо светло.

Сео сам на праг вагона.

Она је изула патике и загазила у воду.

Још један облак заклонио је сунце...

Крупан и црн. Пун кише.

Узнемири се плитка вода, од њених корака и божанског даха.

Ветар врисну.

Рафал првих капи разлеже се по трсци.

Она заклони главу рукама и потрча према мени. Ускочи у мрачну утробу вагона.

– Сва сам мокра.

– Хоћеш да ти дам мајицу.

Само се насмешила, а онда не одговарајући скинула танку хаљину. Белина крупних груди и гаћица попут светла обасја просторију. Скинуо сам мајицу и пружио јој, а она ме ухвати за руку и привуче себи. Прислони усне на моје, вешто, као да је то хиљаду пута чинила и пронађе мој језик, стидљиву звер, скривену у тишини уста. Њена кожа топла и глатка, орошена кишом, њена коса...

Осетих како ми отпустила каиш на панталонама...

– Дођи – рече...

Спустила ме у дрвену столицу извађену из градског аутобуса и опкорачила.

Невреме је беснело све жешће.

Ушао сам. Једновремено неспретан и храбар, до бесмисла залуђен жељом.

Боџ је на сѝрани јаких, слабима

нуди дуџе часове нишѝавила

и сѝраха...

Напољу су тукли громови и киша је засипала пешчани жал, тршчаке и старо гробље. Риболоваца није било и страх да ће управо овде потражити склониште од непогоде покренуо се баш у моменту када сам осетио како падам у тамни вир, дубоки хропац, за који нисам знао да ли је сан или смрт.

Она је малаксало пала преко мене, заклањајући ми поглед фирангом блиставе црне косе.

...

Када сам се пробудио.

Ноћ је већ корачала кроз багремар.

Мирисала је влажна трава и дим неке ватре.

Пошао сам.

Ана Мајински? Да ли је и она била ту?
Стрма стаза претворила се у корито потока. Уз доста муке, клизања и падова, испео сам се до врха бента. Пут је, зачудо, био сув. Ни кап кише није ускомешала наталожену прашину. Из насеља се чула музика. Почињала је фешта.

Сео сам на сиц бицикла и кренуо...
Бледа луна бдила је нада мном.

РИЗНИЦА ГОСПОДИНА РАДАКА – јун 1980. —————

Ушао сам у књижару *Код светић ајосџола Ђирила и Меџодија*.
Била је то, у ствари, продавница текстила. И већ годинама на рафовима и тезгама, уместо у кожу укорићених књига или скромних свезака, које чувају велике мудрости, бисерне низове лепих прича или описе невероватних авантура, као и шарених журнала, свакојакних недељника, посвећених моди и лову, и листова отиснутих масним словима на лошој, жутој хартији, стајала је конфекција и метражна роба...

Али...

Душа је, човекова, тајна голема.

Између џосџојања и неџосџојања нема ничега џосредног, ничега, чак ни ходника, чак ни ограда на коју би могли да седну уморни орлови – написала је на полеђини фотографије. На анверсу – девојка у краткој сукњи. Насмејана. Марлена.

Чим бих гурнуо тешка храстова врата и ушао унутра – и уместо чарапа марке *Ударник*, мушких кошуља из Ивањице и свилених кинеских кравата – мада је Радакова радња затворена 1941. године, после 77 година непрекидног рада – на полицама бих угледао те књиге и журнале.

– Радакова књижара била је чаробна кутија са свим оним књигама, као у библиотеци, играчкама из иностранства, листовима и часописима који су давали информације из разних области од политике и науке до моде и спорта. Било је то прекрасно место, којег се и данас сећам – испричао ми је једном Јован Ђирилов, Кикинђанин из епохе Арт декоа, црнобелих филмова у сали биоскопа *Уранија*, гостовања *Позоришта дунавске бановине*, епохе забавне и опуштене, чија је лагодност испуњена љубављу и акордима цеза заувек нестала у кланици Другог светског рата.

Беше то тада весела варош. На ободу, уз северну границу.

Од тог дана посећујем Радакову књижару.

На улазу застанем мало. Пустим поглед, пса хитрог, радозналог, преко рамена а гримаса осмеха осенчи ми лице.

Фотографију је начинио Владимир Сретеновић. Унук чувеног Василија Сретеновића, сасвим је случајно пролазио туда, журећи са бициклом под десном мишком, на венчање заказано пред олтаром цркве Свети Никола. За њим је вијорио, као барјак, плашт мириса, суза и цике најлепших градских девојака.

Унутра...

Продавачице, две љубазне госпође које се боре с досадом, хитрим мувама и килограмима, остављале су ме да на миру разгледам робу, знајући да ништа, ни те, као ни претходних вечери, нећу купити.

– Лепо је кад у трговину уђе муштерија, макар, види се на први поглед, она то није – говорила је једна од њих, као да је знала да ја, уместо фино дезенираних боксер гаћа, држим у рукама *Тејка Данину књиџу* Данице Бандић, а уместо памучне мајице са широким бретеллама, код Радака печачено издање књиге Јокаји Мора *Каг остиаримо*, у преводу Кикинђанина Уроша Топонарског, или, пак, Жил Вернов роман *Царев гласник*...

И не само то. Поред књига, у том топлом кутку литературе и умности, јединственом и усамљеном у хајдучијом и поразима осликаном банатском простору, проналазио сам написе учитеља Љубомира Лотића, члана Књижевног одељења *Мајинце српске* у Српској Атини, али и проту Милету Јакшића, политичара и писаца, умног човека задубљеног у некакве политичке списе, у тамној лођи књижаре, под граном јоргована што са улице у кућу улеће, између две цигле, и увек цвета, недалеко од импулсивног Ђоке Радака, адвоката, који је као студент 1848. године буну у вароши подигао.

Градоначелник Живко Богдан седео је с Емерсоном, који је, заборављајући на првог човека вароши, храбрио књижаревог зета и наследника, Руса Арандаренка, запалог у дугове и чамотињу, говорећи да је: *библиоџека или књижара, све једно, врста магичне собе у којој су зачарани најбољи духови човечанства, који чекају нашу реч ња да изађу из немости*.

Долазио је и Деже Костолањи, касније Данило Киш у пратњи оца Сама, Гарсија Маркес и његова два другара Карлос Фуентес и Хулио Кортасар – жута прашина пампе светлела је на њиховим раменима попут еполета – у касним ноћним сатима стизали су Варгас Љоса и Раша Шајтинац. Пред јутро, најављени фанфарама првих петлова, стизали су однекуд, уморни од сунца и лудила, Пекић и Михиз, Папа Хемингвеј у пратњи Компаја Сегунда, Чарлс Буковски, Бела Хамваш и Александар Генис...

У времену затишја, око поднева, када се све умири – и лист и птица – или кад избија поноћни сат, што најави смену дана, али и доба живих и мртвих, у књижару би долазио Цером Дејвид Селинџер. Са брда у Њу Хемширу, где се 1953. повукао, стизао је на обод Па-

ноније, одевен у излизане фармерке и кошуљу од фланела – у ризници господина Ј. Р. само да би прелистао новине и попио чашу сока од бундеве.

Долазили су и многи други, млади и олињали, успешни, али и они што метром мере томове неуспеха.

Све сам их добро познавао.

Али све мање разликовао.

Жена у радњи отворила је уста пећи и убацила неколико танких облица. Топола. Бела – и за желудац ватре лако сварљива храна.

Напољу се смешио јун.

Али, тамо, с оне стране огледала, текло је друго време. Неки други век...

Осетих мирис нагорелог дрвета.

– Памћење није ништа мање чудесно од прорицања будућности – рекао сам омамљен идиличним призором...

Сетих се тада детињства, малих ватри у јарку, испред куће у којој су живели родитељи моје мајке.

Сетих се прича о старом лекару, који је кућу подигао.

Балерине и пешчаног сата. Ограде од кованог гвожђа и капута госпође Мајински.

Сетих се мириса.

Орахов лист, сув, спаљен на слабој ватри, пуној дима, испунга тихе уздахе и истискује споре мирисе који омамљују, као први пољубац или хашиш. Козасти дугачки листићи чудотворне имеле, сечени златним српом или хитром стрелом, ухваћени у лету, да тло не додирну, па у халапљив пламен бачени, миришу опојно, некако слано, као девојачке сузе. Дудов лист, кад се у ждрело ватре угура, не мирише, него пуцкета и ломи се као да је од печене земље.

Липа је мирисала на пролеће.

Кестен на јесен.

Листиће смокве, оне што је рађала крај авлије плодове крупне као песница, слатке и дебеле, које је бака у касним летњим поподневима сушила на трему, шећерила и стављала у слатко и желе, деда је у пламен бацао последње. Као да му их је жао, као да некакав зачин – из браон, непрозирне кесе, и с три прста узима – у јело додаје.

Мирис смоквиног листа има боју мора у јесен.

Сетио сам се.

Изашао сам из ризнице...

Паучинасту опну магле у трен раздере изненадан удар звона.

Укочен, у пола корака, стајао сам на тргу.

Годинама живећи у згради поред цркве научио сам да у звуку звона разликујем три главна, одвојена тона. Први, *звон*, који је и основни и најбоље се чује и то одмах после удара *звоника* о метал, и настаје тре-

перењем метала из средње трећине звона. Други звук је – *џул*, који мада настаје одмах, јасно се чује тек после неког времена. Трећи тон настаје у горњој трећини звона и помало је непријатан.

Музика звона беше обележје града, али у њему није живео нико ко би се тиме озбиљније позабавио и приредио концерт попут оних који се одржавају у Архангелску, Ростову или Санкт Петербургу...

Константин Сараџев, знаменити звонар и музичар између два светска рата, за којег тврде да је имао савршени слух и могао да препозна звон сваког московског звона, тврдио је да звук звона представља сложеније јављање него звук било ког инструмента или људског гласа. Он је приређивао звонарске концерте са шеснаест звона у комплету, а сви они који су имали прилику да га слушају како изводи ту музику говоре да су то били изузетни доживљаји.

– Руско звоњење није засновано на мелодији, већ на другом моћном изражајном средству: ритму – говорио је Сараџев.

Он је то знао. Ту причу о звонима исписао сам у једној од рубрика колумне *Екс либриса*, која је била посвећена српском одушевљењу латино ритмовима. Нисам, наравно, имао ништа против Компаја Сегунда и друштва, чак сам волео ту музику, батикаде и *sol montin*, уосталом написао сам и причу инспирисан њиховом музиком, али желео сам да упозорим како је пратити моду добро, ако је и то тачно, једино у одевању.

Мода нам је исцрпљивала мозак, ња је као њакав модни крик – пролазан и лако сварљив – у овај народ ушао комунизам, њиџиоизам, национализам, ојправдани раџи, израз ничим изазване санкције, рекеџи, сачекуша, секс на брзину, џруџњак...

Остало је записано.

Сећао сам се тог кратког, никоме важног, текста, стојећи на месту за које се верује да је тачка – пункт – у којој се састају звуци одаслати ударом зецка у сет црквених звона.

Фотографија је бледела...

То се догађало само једном у дану. Обавезност присуства у том трену, на том месту, била је за мене условљена...

Никада нисам разликовао, међутим, онај тренутак када се стапају звона с две цркве и општинског торња, нити њихову музику, а још мање ритам.

Звона су овде правила ларму.

Ниједан човек, после Венеције не може бити, онај, ко је био пре. Да л' је, Боже мој, Кањош Мацедонових, из опћине паштровићке, то знао, док је, као добровољни заточник дуждев, ходио пјачетом Светог Марка, тражећи Фурлана, насилног, да се с њим сече...

За старца сипљивог, Дужда непознатог, што се на палуби позлаћене галије Букентаур, сваке године с морем венчава. За Сенат, за *Тројицу* или *Четирдесетину*. За реч и част, до које, у овом граду прера, само њему беше стало...

Или коме још...

Бог ће знати?

У кући, у *Salizzata san Lio*, у којој је живео Антонио Канал назван Каналето, Бакомо је причу, нежну, пуну мириса, кô венац, од ловора, плео. Сунце је пландовало на спруду *Giudecca*, над којим је блистала купола *Redentore*.

Сат је био на корак до поднева.

У сенци, под лозом, чији је жут, већ, лист, широк и груб, мирисао на мемлу канала, пријатељима својим – Загурију, браћи Мемо и старом Дондолу, по стоти пут Бакомо је говорио гласно о свом бекству из *Пјомбе* – Оловне тамнице. Старац већ беше. Очи су му још живе, глас топао и убедљив као раније, али црте лица су оштрије, тен таман, олован чак, прсти суви, кошчати. Старост је одавно уснила на његовим капцима.

Авантуре Казанове беху прошлост. Прича тек. Лахор. И лаж врела, чак...

Његови пријатељи примају га радо и често, не слутећи кога уствари позивају у своју кућу, јер он, Бакомо Казанова, у тајности, под свећом, пише извештаје државним инквизиторима – да би опстао, за 15 дуката – о страшном неморалу у позоришту *Сан Касијано*, па о везама опата Гриманија са страним посланицима, о голотињи и раскалашности, у сликарској академији. Саставља – педантан и дуг – списак књига којима треба забранити улаз у Дуждев град, а које преко Беча и Трста, ипак, набављају млетачки књижари...

Венеција се – весела и бучна – међутим, није променила, али Бакомо Казанова јесте.

– Ако се човек не свети, презиру га, ако се свети, мрзе га – рекао је поново одлазећи из Венеције.

– Да ли га је разумео племенити Кањош? – питам се.

Море навалује на бедем риве. Удара о лако дрво гондола и дуга весла ломи и расипа по води. Трг Светог Марка, за трен, постаје малени залив по којем се мора пловити.

То је још једно од венецијанских чуда, као, понекад, у зиму када се канали залеле, а фасаде кућа освану окићене ињем. Или у дане *Сен-*

са, када Венеција постаје град празновања и представа, па светкују музичари, певачи, акробате, гондолијери, глумци, лаке жене...

А свуда маске, само маске...

– Код Тројице или Четрдесетине? – запита Кањош Мацедоновић.

Још један сат мину са звоника, оглашен ударцем чекића, а све се потом некако утиша, чак и море, наједном бронзано и бесно. Тама чипкана. Зачује се звекет сабље, чији се врх при трапавом кораку, судара с каменом.

Кањош?

Човјек ниског сџрука, али жив и ћејеран, да би се на иґли врџио.

Приспео је, ил' то сенка његова, као лептир ноћни, на кафу код Тројице – гре...

Његовим трагом поћох.

Али у улици која води према Риалту, угледах сенку високог човека, како, као звер некаква, тиха и опасна, улази у кућу чији прозори гледају на трг. Шкрипа дрвених степеника и задах слаткастог парфема. Отисак руке на влажном зиду. Светлост на врху, тамо где завршавају завојите степенице. Траг је то. Или пут у несрећу... Дах кратак. Зечије лице. Страх гори у устима. На крају успона – соба. Празна и хладна. Прозор без стакла. Амбис под њим. Кроз њега призор опсебарски. *У џананом сјају месечине оцрџавају се кујоле, џојкровља, забави, као чудесна, асџрална џанорама досад невићене џланејие. Венеција обешена између неба и мора, свеји нејријатиељски, сџраиан...*

– У Венецији прошлост је, природно, део садашњости – у камену беше уклесано.

Никог.

Сенка по тргу клизи

Петлови јутро дозваше...

У мраку цепа, на путној торби, пронађеној у углу тавана, остала је фотографија. Младић, чудно обучен, дуге косе и стаса витког, ослоњен о стуб Дуждове палате, на тргу Светог Марка. Иза звоник, црква, део риве и флека, мрља нека или сенка тек, која на човека у кораку подсећа...

МАРАДОНА У БЕОГРАДУ – октoбар 1982. _____

– Војско, 'ало, да се нагодимо, чекај, бре војак, ево ти сто марака, за улазницу – нудио је човек са Звездиним шалом, затегнутим око врата. Шешир, од филца, кожни мантил, до чланака, добар, топао, удбашки, Дарвилов златни сат и тродневна црна брада, *зoворили* су да је читаву ноћ провео путујући мемљивим аутобусом или возом без грејања на утакмицу деценије, можда и столећа, како су тврдили новинари. Испо-

ставиће се да је тако, мада су код нас, уз сву логичну немогућност, такве утакмице веома честе, јер их играмо, било наши тимови или национална селекција, скоро сваке године. Дуел Црвена звезда – Барселона заиста је антологијски. Био је то, наиме, почетак сна о стварању европске Звезде. Али оно што је важније: таква два мајстора, у напону снаге и фудбалске креативности, као што су били Дијего Марадона и Бернд Шустер, никада нису играла у Београду. Чак ни онда када је Звезда газила Реал са Камањом и Хуанитом или онај који је предводио тандем Бутрагењо – Хорхе Валдано, чак ни онда када је Дуле Савић закуцао Арсенал, па ни оне јесени и пролећа када је без изгубљене утакмице, као *баук кружила Европом*, незадрживо рушећи све препреке ка титули европског првака. Ни на суседном стадиону, у комшилуку, како то кажу репортери, чији је тим прешао магичну црту капије уласка у Лигу шампиона две деценије касније. Значајно је то било, али Роналдо, Раул и Зинедин одиграли су те вечери килаву, рекреативну утакмицу, не показавши ништа, као што ни та утакмица није значила ништа. Уосталом, ни тај тим Реал-Галактико, те године није освојио ниједан трофеј.

– Да се нагодимо...

Киша на мом лицу.

– Нема шансе пријатељу – одговорио сам му. – Ни сам не знам како сам из оне рупе, из логора у коме књавају војници *црној љука*, излаз добио. Ово се, брате, не пропушта.

– Осамдесет нас, а десет пропусница – објаснио је Јурица. – Као лото, стари. Шестица...

– Сто марака – био је упоран.

И киша.

– Јеби га, стари.

– Одакле си?

– Из Кикинде...

– Лало, бре, из Вијене, јебене, сам потегао овамо. Ево новци, проведите се у Скадарлији, нађите девојке, лумперајку организујте... Шта, бре, хоћете. Довољно је то пара. Ајде бре, буразеру... Две сам смене радио као једну, да би ме пустили са посла.

– И ја сам из Љубљане јутрос стигао – рече Борут. – Кад ћу ја опет имати прилику да Марадону гледам на Маракани?

Ђутао сам. Жао ми беше човека. Можда би му требало продати карту? Сто немаца. Није лоше. Тамбуре већ чујем, или је то... Киша, дугачки реферат. Хладно је у сивом трошном оклопу. Често сам гледао на сат. Ништа од минута није дуже, кад чекаш... Кад чекаш – пред излогом продавнице *Борово* – њен осмех, или у мраку ходника новоградње да отвори врата свог стана.

– Сто педесет... задња цена...

– Не вреди, сире...

– Е, браћо, јеби га...

Одахнуо сам, када је коначно одустао. Његов кожни мантил не-
стао је у гужви, у тихој реци, која се сливала улицом, пред стадионом
– и све моје дилеме..

– Дај сад једну фотографију. Један леп снимак. За сећање, за веч-
ност – рече Иванчић, гурајући фотоапарат у руке једног навијача.

Набијени у грозд, као птице под стрејама, испред ограде кафане
Авала, у улици Љутице Богдана, тројица другара из – како су нас зва-
ли – Удружења СХС...

Борут Бурник, Јурица Иванчевић и ја.

– Слушај ’вамо.

Клик.

И хитри блесак.

– ’Ајд, нек је са срећом – рече младић и врати Јурици апарат, а он-
да, одлазећи према капијама *Севера*, заурла: – Ситно...

Чекали смо да се отворе двери стадиона, и да на сувом, под кро-
вом Маракане, уз пиво, видимо почетак утакмице.

Да ли се могло догодити нешто лепше у пакленом дану, у шу-
гавој војничкој среди, излазној, до 21 сат, питао сам се улазећи на
стадион.

У трену, понесен таласом људских тела приметио сам десно од се-
бе оног Бечлију, како тапкарошима исплаћује карту. Јак ударац у ле-
ђа приморао ме је да окренем главу. Полицајац на коњу пендреком је
гомилу утеривао у ред. У левак...

Али, ништа ми више није сметало.

Ни блесак васпитне палице.

Ни гужва, ни потреба за мокрењем, нестриљење.

Ни киша. Досадна и хладна. За вратом, у костима.

А када се Дијего Армандо Марадона, *el Pibe*, залетео кроз ту бе-
оградску непогоду и Звездину одбрану, а онда замахнуо као да ће шу-
тирати – снажно, разорно – али је у делићу секунде, невидљивом ико-
ме на стадиону, умирио тај замах и савршено прецизним ударцем вла-
жну, клизаву лопту послао преко два метра високог Александра Сто-
јановића, залеђеног, заустављеног, као на фотографији, у оном тре-
нутку, у пози и напрегнућу које препознајемо пред скок, параду, ин-
тервенцију каквом се брани висока лопта, прецизан лоб.

Само нас сто хиљада знамо да Дика Стојановић ипак није скочио,
а да је Газдина лопта одсела тамо где је завршавао његов поглед, под
пречком Звездиног гола.

Знао сам... Требало је бити ту.

Све је то сад још једно сећање на добра, стара – прошлост је увек
боља – времена.

Све.

И покисли, уморни гастарбајтер, спреман, коцкару налик, да из-
двоји велику своту новца за само једну – последњу – игру.
И тај Марадонин лоб ударац. И он – *el Pibe* – сам.
И киша, та београдска, хладна и одвратна.
И киселкасти укус пива.
И навијачки хук са Севера. Као да се небо отвара...
Све је то...
Сећање.
Бледо и улешано, можда, мало...
И вероватно бих и сам, данас, у све то – научен на преваре и про-
мене – сумњао да није црнобеле фотографије.
Три војника. Загрљена пред кафаном *Авала* у Београду.
Лепи и срећни.
Као...
Као Краљевина...

ЧЕХОВ НА НЕВСКОМ ПРОСПЕКТУ – *септембар 1986.* —————

Хитнуо сам камен.
Белутак. Гладак и пљоснат. Летео је кроз ваздух, пролетео кроз
сунчани сноп, правећи спирале, налик авиону од папира, а онда се, као
и крхка летелица од хартије, нагло обрушио и, наједном, хитар попут
пушчаног зрна, зарио у воду.
Неколико кругова раширило се по дотад глаткој површини воде.
Лице Балтика пред Лењиновим градом.
Стајао сам ослоњен о ограду од кованог гвожђа замишљајући ка-
ко тоне према дну. Неминовни пут ка забораву.
Можда...
Ипак, једног дана – *неухваћљив је животи* – постаће, када корали
и траве, око њега, ојачају, препрека за пловидбу бродова.
Можда...
Као бивша љубав...
Наша се свечаност завршила тако тужно и страшно...
Надежда.
У годинама без наде и смисла.
Када би Русија скинула своје накоси решено *медвеђе крзно*..
Када би реч звонила, уместо јека песнице заустављене на нечијем
лицу.
Шта је о томе знала Надежда? Студенткиња из провинције, која
је у белим ноћима, на мостовима Питера, сневала неон Париза и сун-
це грчких острва.
За њу је Стаљин био споредна личност из старог грузијског епа.

За мене, она, Надежда, принцеза последње ноћи у Русији.
Ноћи која мирише на одлазак.
– Чију заставу јутро носи? – питам се.
Иза мене, у сивој, тихој магли, у недоглед испружен Невски про-
спект.
Силуета. Човек, хитрог корака, у журби или у лудилу.
Антон Павлович, можда..
Он – *Јов њод смоквама*. Он – висок. Два аршина и девет вершока.
Танак.
Чехов.
Тужан.
Након фијаска представе *Галоб*.
– Више нећу да пишем за позориште – зарекао се тада, лутајући
Невским проспектом, свуда праћен силуетом високог мушкарца, који
би могао бити његов отац. Окрутни трговац, који је у тајности сликао
иконе. Из Таганрога, лучког градића на обали Азовског мора, у којем
се 1860. године, 17. јануара, родио Антон Павлович. Тај град у којем су
Грчка, Италија и Енглеска имале конзулате, у којем су премијере има-
ли италијанска опера, балет и позориште, а омладина похађала гимна-
зију, приређивала забаве на плажи. Таганрог, такав, суров и леп, са
мноштвом различитог света – трговаца и превараната, купаца и шпи-
јуна, беше Антошин завичај, корен његовог космополитизма али и
урођене меланхолије.
Град ни налик Санктпетербурху.
Ни та ноћ – звездана, пустињска – каква бди над чуварима јужних
граница, укотвљеним на хриди између мора и бескрајне степе.
– Белетристика... – рекао је те ноћи у *Светиом-Камен-Граду*, ста-
ри критичар сит позоришта, удварања и лажи.
– И то лоша – рекао је други.
Могао је то бити пијани сенатор Шафиров.
Или је то био Иван Иванович. Онај. Инжењер из Пилњакове
приче.
Где је тада била Надежда?
Где је тада била – Нада?
– И, господо, *голубићи моји*, ко је уопште тај Чехов?
Антон Павлович купио је новине и пошао ка Железничкој стани-
ци. Воз за Москву кретао је за пола сата.
– И мени се чини да су пажња познаника, комплименти, одуше-
вљење, само обмана, да ме они обмањују као болесника, а понекад се
бојим да ће ми се неко прикрасти са леђа, да ће ме зграбити и одвести,
као Попришчина у лудницу... – декламовао је Тригорин, с једног бал-
кона. Нина Михајловна, кћи богатог поседника, седела је у сенци. Ве-
тар јој је заспао у коси.

– Чехонте... – шапутало је море.

Наједном – ишчезао је...

Невски. Дрвена калдрма из које избијају сиве влати траве.

Невски и године у којима се тискала историја. Победи и порази, хероји и завереници, дуга колона несклада, васкрса и понора, царева и варалица. Лажни Димитрије, на пример – први, други, трећи. Где влада чудовишна логика убистава која имају за циљ јачање државе. Варварство у служби прогреса.

Пуст је Невски...

Сам.

Нећеш заспајати ноћас, под грубим јорганом кровова, шавана и димњака који увис бацају предршћу пейела.

Шуште весла небеских бродова...

Река. Пресецајући град по средини, хладне воде Неве теку нечујно и брзо, попут плоче глатког сивог метала, доносећи оштар мирис самотних шума и мочвара из које су истекле...

Нева.

Река у чијој леденој води се удавио Распућин – *Божји човек Григорије* – претходно у дворцу Јусупових трован – *Стиари* – слатким колачима, а када то није помогло, упуцан је, попут звери, домамљене, мамцем лажним, пред нишан. Метак из нагана љубазног домаћина Феликса Јусупова погодио га је – *свећој ђавола* – у груди, али потом, пошто је *ђаво* – усред славља шекспировских спасилаца нације – устао из мртвих и гордо и молећиво рекао: „Све ћу ово казати царици, Феликсе”, Пуришкаревич га са још четири хица погоди у груди, те му лице смрска ударцима песницом, а главу дршком пиштоља.

Завереници су Распућиново тело увили у завесе и бачили у реку.

У Неву.

Јутро је. Вртови почињу пев.

Аутомобил пројури кејом, па, уз шкрипу кочница, скрене на покретни мост Петропавловске тврђаве. Минут касније, црн и сјајан, ноћном ловцу налик, неста у блеску сунчане светлости што се устремила ка руменом лицу тврђаве. Слутим, зауставио се, пред црквом, пред зградом бивше команде...

Тада је на тврђави оћалио тој како би показао време, како би се са палатама поиграо лојом одјека.

Петров град.

Поморска база и трговачки центар.

Љиља Брик и Волођа.

Ко још?

Ђакон и проститутка Марфа из Замјатинове приче...

Она и ја...

Надежда.

Студенткиња географије.
Један случајни сусрет, на Невском, пред рестораном.
Па, шта ако је била курва.
Неколико кутија цигарета и црне најлон – *Black cat* – чарапе, за бољи провод...
Нека...
– Ви то морате разумети. Ја нисам провела своје детињство као ви играјући се Тисућу и једне ноћи на кирманском перзијском сагу – рекла је Шарлота, баруница Кастели-Глембај у црвеном салону са жутом брокатном гарнитуром...
Једном давно.
Само цареви иду кроз живот као кроз врт...
А ми?
Мирис ружа. Лаки санак минуле ноћи.
То је све. Срећа...
Ветар с мора...
Осмех анђела с тврђаве Петра и Павла...
Бивша љубав.
Сам.
На обали Балтика једног белог јутра, које се расцвало из беле ноћи...
Као чудо...
Као живот...

LA BESTIA E MORTA – новембар 1995. —————

– *La bestia e morta* – викала је пијана, стара Талијанка, док је показивала прстом између размакнутих ногу. Седела је обасјана светлошћу неона, као на позорници, можда је она актер некакве футуристичке представе, неког комада који се одиграва у амбијенту метро станице. Иза ње, попут кулисе, плакат на којем се опатија *Sent Michaille*, углављује у жути песак Ламанша, а над њом крупним словима исписан апел за помоћ. Испред – публика, људи стидљиво окрећу главе, дозивају Бога, псују бесно и шкрипе зубима. Тек понеко, издвоји се из гомиле, из тока, неопрезан, и крај ње, на плочник, остави неколико сантима или пет франка.

– Бештија је мртва – цвилела је пијана курва. Певала и плакала, у славу пораза достојанства или пак у знак тријумфа ослобођења од тираније животињског секса.

За њу је очито све било завршено. Није више била способна ни за поподневне акције, на станици Гар де Норд, где, уредним и тачним возовима, стижу, недељом, људи из варошица Нормандије, како би у првом сокаку пронашли дружбеницу и за тристо франака обавили посао

у изнајмљеној соби. Без сувишног задржавања. Без пољубца. Ни реч, ни збогом на крају. Потом хитају да се врате, возови су спремни, за сат и десет минута су у Етротеу или Авру, а време проведено изван куће лако је правдати, састанком управе клуба, боћарским огледом, кафанском седељком и још једном рундом коју поручује одоцнели пријатељ пре разлаза...

На станици *Одеон*, неон је блештао.

Стара проститутка спавала је на плочнику. Глава ослоњена на лице плаката. Над њом стара опатија, као нека крива круна.

У ходницима метрора бол се не преображава, само траје...

Траје...

Изнад...

Изнад је живео Париз.

АХАСВЕР У ЗЛАТНОЈ УЛИЦИ – мај 2000. —————

Део града се зове Кампа. На левој обали Влтаве.

– Реке заборава – како је Влтаву назвала Марина Цветајева.

Седим на клупи.

У сивој мајици, украшеној крупним флекама зноја. Крај мене мапа града и пластична флаша минералне воде.

Иза, тачно испод Карловог моста – *Прашки виџез*.

Чеси га зову Роланд.

Он стоји мало по страни од осталих скулптура – светаца и мученика – на Карловом мосту.

Роланд је чувар реке. Отелотворење младости и суптилне лепоте. У десној руци држи мач, у левој штит, на којем је грб Прага. Под ногом му је двоглави лав, кога је, према легенди, довео из Африке и припитомио.

Рад је то чувеног вајара Брунцвика.

Контраст је јасан.

Виталност камена и похабаност тела.

У Прагу сам већ шести дан.

Све сам видео. И монументалност Храдчана и Стари сат, пронашао сам Кафкину кућу и кафану коју је походио његов исписник Хашек.

Хашек ми је због Швејка, али и због боемије, чија ме је магнетна сила привлачила, био у младости један од најдражих писаца.

И Чапек. Због оних новинарских згода и позоришних вратоломија.

Шетајући Мостецком, која излази на Карлов мост, схватио сам како је Ксавер, Кундерин јунак из књиге *Животи је друкде*, прелетео раздаљину од камене ограде, подно које је зјапила дубока провалија чије је дно било поплочано каменим коцкама, и улетео, после торбе са

књигама, кроз отворен прозор, у стан, у којем је угледао рококо крлетку од беле жице и лице девојке у коју ће се заљубити.

Дуго сам у самотним ноћима малог града у провинцији, пуним киша и плачљиве месечине, покушавао да замислим ту сцену – дубоко верујући да је то машгарија и надреална слика Милана Кундере, али сам тек, успињући се Мостецком, кроз гомилу света, схватио да је то могуће, чак уз мало храбрости, лако изводиво.

Али...

Мораш бити ту. У Прагу.

На Карловом мосту.

На мосту где крпени лутак свира *Danza del molinero* Мануела де Фаље...

Силазећи према реци, на тргу Кампа, још једном сам погледао горе.

Учинило ми се да чујем како се негде у дубини зграде отварају врата и у собу, с рококо крлетком од беле жице, улази пијани, груб мушкарац.

Ксавер не живи само један животи који се вуче од рођења до смрти као дуза, њрљава нији, он не живи свој животи, он га сјава. У њом животи сјавању, скаче из сна у сан, сања, у сну засни и њоново сања нови сан, иако да је његов сан као кутија у којој се налази друга кутија, у овој следећа и иако даље...

– Ја сам Ксавер – рекао сам тихо. Отпио гутљај воде и кренуо даље.

Све сам видео у тих шест дана лутања по граду, али не и оно што сам желео долазећи у вилин град принцезе Либуше.

Ахасвера, из Аполинерове приче, који повремено, наврати у град Рудолфа II, цара и краља, за којег кажу да га власт није много занимала. Образован у Шпанији, облачио се у црни сомот, проткан златним нитима, са белим чипканим оковратницима. Никад га нико није видео да се смеје, чак ни његове љубавнице и љубавници. Бојао се Турака и тровања, па су му припремали разне еликсире, а он сам је био опседнут потрагом за вечним животом.

– Навикнут сам на свој живот без краја и одмора – рекао је Исак Лакведем. – Мени је Исус наредио да ходам до његовог повратка, због тога ја не идем стазом страдања, него су моји путеви срећни.

Тражио сам га, у тихим улицама иза барокне цркве Светог Микулаша, у Нерудиној, на Храдчанима, у катедрали Светог Вита, у којој се налазе гробови краљева и ковчег с моштима светог Јана Непомуцког, у капели у којој су крунисани чешки краљеви и посечен свети Вацлав, где на зидовима у жилама драгог камења – ахата, јасписа и аметиста – можете угледати своје право лице. Сам на Страхову, у крлетки успињаче, на Вацлавским местима...

Нигде Бутадија, Будадеа, Хуана Еспере ен Диоса, нигде Картафилоса...

Нигде *Ahasverusa...*

Можда је тако боље.

Устао сам са клупе. Отпио још један гутљај воде и пластичну боцу бацио у корпу за отпатке. Кренуо сам кроз парк, па мостом Легија стигао до Народног позоришта.

На репертоару је Моцартов *Дон Жуан*. У Прагу написан, у кући на Угљарској пијаци.

Народ се тискао пред позориштем, на степеницама, под сводовима, у блештавим светлом обасјаном холу. Пред благајном, неколико несрећника: два стрпљива студента музике, један заљубљени пар, старац у халбцилиндру и фраку, испраном и олињалом од коришћења.

И ја, на углу.

Ускоро пред позориштем и на улици није више било никога.

Само ја и старац у халбцилиндру и фраку...

– Ово је Јеврејин. Умреће.

Окренух се трагом гласа.

Никог.

Те ноћи, пробуђен песмом одоцнелих пијанаца, устао сам из кревета и погледао кроз прозор на улицу. Доле је стајао старац у халбцилиндру и фраку, а његова сенка се разливала – *према распореду уличних фењера* – у једноструке, двоструке или троструке...

Отворио сам прозор и кад заустих да га именом позовем, *одједном сјаде да вишла рукама, болно крикну као рањена звер и сруши се на тло.*

– Дошло је време... – рече.

Стигла су кола хитне помоћи. Два младића у белим мантилима, подигли су старца на носила и угурали их у возило.

Мостецку је пробудио злокобни звук сирене.

Минут касније стигла је тишина.

На месту где је лежало старчево тело остала је црна сенка са љубичастом нијансом.

СЕЂАЊЕ НА ЛЕТО – децембар 2004.

Жал. И море...

Јутарња светлост.

Море. Тајна која дише...

Фотографија.

Босоноги дечак – насмејан – са дрвеном лађом, распетог једра, у наручју. Као мали пас.

Дечак има плаву мајицу и беле панталоне.

Сунце му боји косу у златну.

Али, дан је другачији.
 Ту на жалу.
 Човек. Руке уваљене у џепове.
 Море умирено бојама дневног смираја.
 – Море није само вода, него је пре свега светлост – казао је Дучић.
 Југо. Хладан ваздух једног скоро минулог поподнева. Сув и трептав. Општар.
 Шести је сат прошао.
 Брод за Крит нестајао је – у шуми широког мора. У киши. Тамо иза хоризонта. У магли, као, лети, од подневне јаре насталој.
 Али, није лето. Само сећање на његов ход – бледо и несигурно.
 – Дошао сам овамо да се лечим – рекао сам ветру.
Идеалан доживљај за смиривање младалачких немира и вајри окаснелих љубави – писало је у раскошном водичу, у колору, који је препоручивао ово грчко острво.
 Од тада је прошло неколико месеци. Година, можда.
 Још увек сам ту. Лечим потиштеност, узнемиреност, несаницу...
 Али, сада, овде, ништа није исто.
 Тамо где су биле лежалаке и сунцобран с истетовираним именима фирми, сада је влажан песак, раширен у недоглед, пун уздаха и заборањених бочица с кантарионовим уљем, дечијих играчака, шнала, металног новца и флаша.... На месту кафетерије, у којој смо око поднева испијали капућино, са циметном ружом на капи топле пене, сада су преврнути столови и поломљене столице, уместо светлих излога гледају ме слепа окна, новинама испуњена и белим папиром, у који се пакује месо. Улице – уске, сеновите – чији ток води од луке ка средишту града, сада су пусте и притиска их трули терет кућа, одурне фасаде, мрачни улази, балкони с кашцима на прозорима, кровови окићени антенама и заставама тек опраног рубља...
 Где сам то доспео...
Жал. И море...
 И дечак један на тргу...
 Фотографија...
... Ходамо, осћаваљамо за собом све ње њрагове у њеску, и они осћају њу, јасни, у бесћрекорном реду. Али, сућрадан, када будеш усћала и њољедала овај нећрељедни жал, њу неће бићи више ничега, ни њрага, ни било каквог знака, ничега. Море брише, ноћу. Плима скрива. Као да њуда никада нико није њрошао. Као да ни нас никада није било. Ако њосћоји неко месћо, на овом свећу, где можеш да мислиш да си нишћиа, њо месћо је овде. Више није койно, још увек није море. Није лажан живоћ, није њрави живоћ. Само време. Време које њролази. И крај.
 Жена у црвеном капуту...

Сећам се...

– Од када сам ја овде? – питам ветар...

– Одувек, младићу...

*Ваздух засићен црвенкасијом њрашином – њрашином слајикој мис-
риса – и воњ врелој њлочника њоливленој водом...*

Још увек сам ту...

И она. *Lady M.*

Жал. И море...

– Можеш да је волиш, да патиш због те љубави или да је претво-
риш у књижевност – рекао ми је стари бармен, Грк, који је крај фла-
ше вина, под шанком, у тајном преградку, држао две књиге: Кавафи-
јеве песме и Дарелов *Александријски квартеј*.

– Од кад сам ја овде? – упитао сам га...

– Одувек – одговорила је она...